

ÉRSZEGI GÉZA: AZ ARANYBULLA. HELIKON KIADÓ, BUDAPEST 1990. /
LEVÉLTÁRAK –KINCSTÁRAK. FORRÁSOK MAGYARORSZÁG LEVÉLTÁRAIBÓL
(1000–1686). KÖZREADJA BLAZOVICH LÁSZLÓ, ÉRSZEGI GÉZA, TURBULY ÉVA.
BUDAPEST–SZEGED 1998. 94–96.

Az egy és oszthatatlan Szentháromság nevében. András, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Halics és Lodoméria királya. Mindörökké. Mivel mind országunk nemeseinek, mind másoknak Szent István királytól megszabott szabadságát az olykor haragjában bosszúálló, olykor pedig rosszindulatú vagy saját hasznukat hajhászó emberek tanácsára hallgató némely királyok hatalmukkal sok mindenben megrövidítették, ezért maguk a nemeseink a mi és király elődeink felségét buzgó könyörgésekkel országunk megjavításáért zaklatták. Mi tehát az ő kérésüknek mindenben — ahogy tartozunk — eleget kívánunk tenni, különösen, mivel közöttünk emiatt már gyakran nem csekély volt az elkeseredés, amit a király iránti tisztelet teljes egészében való megőrzése érdekében illik elkerülni, ezt ugyanis senki más jobban meg nem teheti, mint ők, ezért megadjuk a Szent István királytól mind nekik, mind országunk más embereinek megadott szabadságot, valamint más, az országunk megjavítására vonatkozó dolgokat ily módon rendeljük:

[1.] Évente Szent István király ünnepén Fehérvárott tartozzunk ünnepelni, hacsak sürgős dolog nem jön közbe, vagy betegség nem akadályoz meg ebben. Ha jelen nem is lehetnénk, akkor a nádor kétségtelenül ott lesz helyettünk, hogy helyünkön a peres ügyeket meghallgassa, és a serviensek is valamennyien, akik akarnak, szabadon odagyűljenek.

[2.] Azt is elhatároztuk, hogy sem mi, sem a mi utódaink szervienst el ne fogjanak, vagy romlását ne okozzák valamelyik hatalmas úr kedvéért, csak akkor, ha előzőleg perbe idézték és bírói eljárás során elítélték.

[3.] Szintúgy a serviensek birtokai után semmiféle adót, és a szabadok dénárját sem szedetjük, házaikban és falvaikban hívatlanul nem szállunk meg. Az egyházak népei után sem szedetünk semmiféle adót.

[4.] Ha egy serviens fiú utód nélkül halna meg, akkor birtokának egy negyedét a leánya tartsa meg, a többivel úgy rendelkezzen, ahogy neki tetszik. És ha váratlan halála miatt végrendelkezni nem tudna, akkor a hozzá közelebb álló rokonai tartsák meg. Ha viszont egyáltalán nem lenne rokonsága, akkor legyen a királyé.

[5.] A megyésispánok a serviensek birtokain csak a pénzzel és a tizeddel kapcsolatos ügyekben ítéelkezzenek. A megyei udvarispánok csak várak népei felett ítéelkezzenek. A tolvajok és útonállók felett a királybírák ítéelkezzenek, de csakis az illetékes ispán előtt.

[6.] Szintúgy az összebeszélt nép ne nevezhessen meg tolvajokat szokása szerint.

[7.] Ha pedig a király az országon kívülre hadsereget szándékozik vinni, akkor a serviensek vele menni csak az ő költségén tartozzanak, és visszatérte után sem szed be tőlük hadbírságot. Ha pedig az ellenfél jönne az országba, akkor mindnyájuknak egyetemlegesen el kell menniük. Szintúgy ha az országon kívülre haddal mennénk, mindazok velünk jönni tartoznak, akik megyével vagy a mi pénzünkkel rendelkeznek.

[8.] A nádor országunk valamennyi embere felett különbségtétel nélkül ítélkezzék, de a fej- és jószágvesztésre ítélt nemesek ügyében a király tudta nélkül ítéletet ne hozzon; helyettes bírāja csak egy legyen, a saját udvarában.

[9.] Udvarispánunk, amíg a királyi udvarban tartózkodik, addig mindenki felett ítélkezhet, sőt a királyi udvarban megkezdett perben bárhol hozhat ítéletet, de amikor a magánbirtokán tartózkodik, nem küldhet poroszlót és a feleket nem idéztetheti meg.

[10.] Ha egy tisztséget viselő jobbágy hadjáratban meghalna, akkor a fiát vagy rokonát megfelelő tisztséggel jutalmazták, ha pedig serviens halna meg ugyanígy, akkor az ő fiát jutalmazták meg, ahogy a király jónak látja.

[11.] Ha vendégek, tudniillik rendes emberek jönnek az országba, őket az ország tanácsa nélkül méltóságokra ne emeljék.

[12.] A halálraítéltek vagy a párbajban elesettek, vagy bármi más okból elhaltak feleségét ne fosszák meg hozományuktól.

[13.] A jobbágyok úgy kövessék a királyi udvart és úgy utazzanak bármerre, hogy a szegényeket meg ne nyomorítsák és ki ne fosszák.

[14.] Ha egy ispán a saját ispánságának megfelelően nem viselkedik tisztességesen, vagy a várnépeit tönkretszi, akkor, ha ez rábizonyul, az elvett javak visszaadása mellett, az egész ország előtt fosszák meg rútul tisztségétől.

[15.] Lovászok, pecérek és solymárok ne merjenek megszállni a serviensek falvaiban.

[16.] Egész vármegyét vagy bármiféle méltóságot örök tulajdonul vagy birtokul nem adományozunk.

[17.] Becsületes szolgálattal szerzett birtokaitól soha senkit ne fosszanak meg.

[18.] Szintúgy a serviensek a tőlünk kapott engedéllyel szabadon mehetnek a fiunkhoz, akár a nagyobbiktól a kisebbikhez, és ezért birtokait ne veszítsék el. Akit fiunk jogos ítélettel sújtott, vagy akinek előtte elkezdődött a pere, azt addig, amíg a per előtte be nem fejeződik, nem fogadjuk be, viszont a fiunk sem.

[19.] A várjobbágyok maradjanak meg Szent István királytól alapított szabadságukban. Akármilyen nemzetiségű vendégeink is hasonlóképpen a kezdetben nekik adott szabadságban maradjanak meg.

[20.] A tizedet ne váltsák meg ezüstben, hanem — ahogy a föld termi — borban és gabonában fizessék ki, és ha a püspökök elleneznék ezt, akkor nem fogjuk pártolni őket.

[21.] A püspökök ne adjanak tizedet lovainknak a serviensek birtokai után, és népeik se tartozzanak a tizedet a királyi birtokokra szállítani.

[22.] Disznóinkat ne őrizzék a serviensek erdeiben vagy mezőin az ő akaratuk ellenére.

[23.] Új pénzünk egy évig, húsvétól húsvétig legyen érvényes, és a dénárok olyanok legyenek, amilyenek voltak Béla király idején.

[24.] A pénzügyi, a só- és a vámtisztek az ország nemesei és ne izmaeliták és zsidók legyenek.

[25.] Sót az ország közepén ne tároljanak, csak Szalacson és Szegeden, valamint a végeken.

[26.] Az országon kívülre birtokot ne adományozzanak, ha egyes birtokokat elajándékoztak vagy eladtak, akkor azokat adják vissza az ország népének, hogy kiváltsák.

[27.] A nyestadót a Kálmán királytól származó szokás szerint fizessék.

[28.] Ha valakit bírói eljárás során elítéltek, akkor őt senki a hatalmasok közül meg ne védhesse.

[29.] Az ispánok csak az ispánságuk jogán őket megillető részt élvezzék, a királyt illető többi jövedelmet, tudniillik a csöböradót, a vámot, az ököket és a vár jövedelmének kétharmadát a király kapja meg.

[30.] Szintúgy e négy jobbágyon kívül, tudniillik a nádoron, a bánon, a király és a királyné udvarispánján kívül senkinek se legyen két méltósága.

Hogy pedig ez a mi engedményünk egyrészt, másrészt rendelkezésünk a mi és utódaink idején mindörökké érvényes legyen, ezért azt hét példányban megírtuk és arany pecsétünkkel megerősítettük akként, hogy az egyik példányt a pápa úr kapja, aki írassa is be regisztrumába; a második példányt a johanniták, a harmadikat a templomos lovagok, a negyediket a király, az ötödiket az esztergomi káptalanban, a hatodikat a kalocsai káptalan, a hetediket a mindenkori nádor őrizze azért, hogy ezt az írást mindig a szeme előtt tartva, sem maga el ne térjen valamiben az elmondottaktól, sem a királlyal vagy a nemesekkel, akár másokkal egyet ne értsen az azoktól való eltérésben azért egyrészt, hogy ők szabadságuknak örvendjenek, másrészt emiatt nekünk és utódainknak mindig hívei legyenek és ne tagadják meg a királyi koronának járó szolgálatokat. Elrendeljük, hogy ha mi, vagy valamelyik utódunk valaha is ezzel a rendelkezéssel szembehelyezkedni akarna, ezen az oklevelünk alapján a hűtlenség minden vétke nélkül országunknak mind a püspökei, mind más jobbágjai, valamint nemesei

valamennyien és egyenként a jelenlegiek és utódaik nekünk és utódainknak mindörökre ellenállhassanak és ellentmondhassanak.

Kelt Cletusnak, udvarunk kancellárjának, az egri egyház prépostjának kezeiből az Ige megtestesülésének ezerkettőszáz-huszonkettedik, uralkodásunk tizenhetedik évében, amikor a tiszteletreméltó János az esztergomi érsek, a tisztelendő Ugrinus a kalocsai érsek, Dezső a csanádi, Róbert a veszprémi, Tamás az egri, István a zágrábi, Sándor a váradi, Bertalan a pécsi, Kozma a győri, Bereck a váci püspök.